

HODNOTENIE REKREAČNÉHO POTENCIÁLU OKRESU TRNAVA

Zita IZAKOVIČOVÁ

Ústav krajinej ekológie SAV, Štefánikova 3, P.O.Box 254,
814 99 Bratislava, e-mail: Zita.Izakovicova@savba.sk

Abstract:

The aim of the paper is to present evaluation of the potential for development of recreation and turizm on the regional level. The study area was Trnava–district. The paper presents of the methodological approach to the evaluation of recreation potential and its application in the study area.

Key words: potential, recreation and turizm, regulatives, weak and strong points, Trnava region

Úvod

Cestovný ruch predstavuje najdynamickejšie sa rozvíjajúce odvetvie národného hospodárstva v poslednom období. Rozvoj cestovného ruchu je podmienený celým radom faktorov, či už kultúrno-historických, prírodných i socioekonomických, ktoré determinujú rekreačný potenciál. Len na báze dôsledného poznania rekreačného potenciálu možno stanovovať ciele a opatrenia na rozvoj rekreácie a turizmu v jednotlivých regiónoch. Cieľom predkladaného príspevku je prezentovať metodiku hodnotenia rekreačného potenciálu a jej aplikáciu na modelovom území – okrese Trnava.

Teoreticko-metodické východiská

Cieľom hodnotenia potenciálu krajiny je vyjadriť schopnosť, resp. vhodnosť krajiny pre realizáciu jednotlivých socioekonomických aktivít v súlade s harmonickým fungovaním väzieb krajinného systému. Pojem potenciál v krajinej ekológii zaviedol NEEF (1996), ktorý pod týmto pojmom rozumel súhrn všetkých vlastností krajiny, ktoré vytvárajú predpoklady pre ekonomické zhodnocovanie priestoru krajiny s jeho látkami a energiami tvoriacimi jeho štruktúru. Hodnoteniu potenciálu sa následne venovalo viacero prác. Zo zahraničných autorov napr. HAASE (1978), MANNSFELD (1983), z domácich MAZÚR, DRDOŠ, URBÁNEK, (1983), HUBA (1982), DRDOŠ (1992), LEHOTSKY (1991), HRNČIAROVÁ, ĎURAJKOVÁ, TREMBOŠ, MOYZEOVÁ (1992) a pod. Hodnoteniu rekreačného potenciálu sa u nás venovali viacerí odborníci, komplexne najmä geografi (OTRUBOVÁ, 2003, MARIOT, 1983), ktorí hodnotia rekreačný potenciál predovšetkým z pohľadu geografického. V poslednom období sa aj u nás stále viac objavujú práce zamerané na hodnotenie

rekreačného potenciálu aj z hľadiska krajinnoekologického (KRNÁČOVÁ, A KOL., 2005, IZAKOVIČOVÁ, 2004, IZAKOVIČOVÁ A KOL., 2006).

Hodnotenie potenciálu si vyžaduje určitú informačnú bázu, ktorá obsahuje (IZAKOVIČOVÁ, MIKLÓS, DRDOŠ, 1977):

- údaje o prvkoch prírodného prostredia hodnotených areálov s dôrazom na relevanciu pre ten ktorý potenciál, dynamiku procesov a vzájomné väzby,
- údaje o parametroch jednotlivých aktivít zodpovedajúcich potenciálom,
- údaje o citlivosti prírodného prostredia na aktivitu,
- údaje o vplyvoch aktivity na prírodné prostredie a na iné aktivity (možné konflikty).

Hodnotenie rekreačného potenciálu na modelovom území vychádzalo z uvedených prác, bolo však rozšírené o hodnotenie obmedzení využívania prírodného potenciálu v dôsledku vplyvu antropogénnych aktivít. Hodnotenie možno rozdeliť do nasledovných základných blokov:

Hodnotenie súčasného stavu rekreačného potenciálu, t. j. reálnej schopnosti (vhodnosti) územia pre realizáciu rekreačných aktivít. Hodnotenie súčasného stavu rekreačného potenciálu pozostáva z nasledovných krokov:

- hodnotenie vhodnosti prírodných podmienok pre realizáciu rekreačných aktivít (prírodný potenciál) – vychádza z hodnotenia (analýz) vlastnosti abiotického a biotického komplexu územia, stanovuje sa vhodnosť využiteľnosti jednotlivých prírodných zdrojov pre jednotlivé rekreačné aktivity,
- hodnotenie socioekonomických podmienok pre realizáciu rekreačných aktivít – vychádza z hodnotenia (analýz) ľudských zdrojov, ekonomických a kultúrno-historických podmienok. Ide najmä o zhodnotenie pracovných síl, investícií, kultúrnych pamiatok, ktoré môžu vystupovať ako podporné faktory rozvoja daných socioekonomických aktivít.

Syntézou uvedených dvoch bodov (prírodného a socioekonomického potenciálu) dostávame celkový potenciál územia, t. j. určitú ponuku možností pre realizáciu rekreačných aktivít.

Využitie potenciálu v súčasnosti je však často obmedzované, prípadne i limitované rôznymi socioekonomickými faktormi, predovšetkým ohrozením a narušením prírodných zdrojov v dôsledku pôsobenia stresových faktorov, ako i legislatívnymi obmedzeniami stanovenými za účelom ochrany prírody a prírodných zdrojov.

Z tohto aspektu je preto potrebné prehodnotiť rekreačný potenciál aj na báze pôsobenia limitujúcich a obmedzujúcich faktorov, ktoré často

obmedzujú jeho využitie a znižujú celkovú hodnotu potenciálu. Teda k ďalším krokom hodnotenia potenciálu patria:

- B) Hodnotenie ohrozenia prírodného potenciálu (znehodnotenia = zníženia kvality potenciálu) v dôsledku pôsobenia stresových faktorov – vychádza sa z hodnotenia syntézy prírodného potenciálu a stresových faktorov. Cieľom tohto kroku je stanovenie miery obmedzenia využívania potenciálu v dôsledku znehodnotenia prírodných zdrojov. Predovšetkým ide o obmedzenie využitia rekreačného potenciálu z hygienických dôvodov. Treba podotknúť, že v tomto prípade ide o časovo obmedzené využitie potenciálu, nakoľko regenerácia a revitalizácia jednotlivých zložiek prírodného prostredia môže spätne obnoviť vlastnosti prírodného prostredia. Obmedzujúcim faktorom využitia rekreačného potenciálu je aj pôsobenie prirodzených rizík a hazardov. Napr. svahy citlivé na erózne procesy, zosuvy a pod. nie je vhodné intenzívne využívať na niektoré rekreačné aktivity, napr., ako je lyžovanie, sánkovanie a pod.
- C) Hodnotenie limitov využitia rekreačného potenciálu – vychádza sa z hodnotenia syntézy legislatívnej ochrany prírody, prírodných a kultúrno-historických podmienok a prírodného potenciálu územia. Legislatívne vymedzené zóny za účelom ochrany prírody a prírodných zdrojov často voči rozvoju mnohých rekreačných aktivít pôsobia ako obmedzujúce, prípadne až limitujúce faktory, nakoľko obmedzujú, prípadne až vylučujú realizáciu tých aktivít, ktoré by mohli ohroziť kvalitatívne alebo kvantitatívne vlastnosti jednotlivých prírodných zdrojov. Napr. mnohé chránené územia majú na jednej strane značnú ekozozologickú hodnotu, čo môže byť podporným faktorom, pre rozvoj najmä poznávacieho turizmu, na druhej strane však ochrana hodnôt chránených území je obmedzujúcim faktorom intenzívneho rozvoja rekreačných aktivít v týchto územiach.
- D) Porovnanie potenciálu so súčasným stavom jeho využitia – je zamerané na stanovenie (definovanie) problémových bodov nevhodného využitia potenciálu a odhalenie rezerv medzi predpokladmi krajiny a jej reálnym využitím, t. j. stanovením:
- **určenia oblastí rekreačného potenciálu, ktorý je možné využiť intenzívnejšie,**
 - **určenia plôch s nadmerným (nad prípustnú kapacitu) využitím potenciálu územia,**
 - určenia problémov vyplývajúcich z nevhodného využitia rekreačného potenciálu,
 - určenia spôsobu ako využiť daný potenciál v súlade s princípmi a kritériami trvalo udržateľného územia

Hodnotenie potenciálu územia vyúsťuje do návrhu cieľov a opatrení na jeho optimálne využívanie v súlade s princípmi a kritériami trvalo udržateľného rozvoja.

Aplikácia metodického postupu na modelovom území

Za modelové územie bol zvolený okres Trnava. Základ vymedzenia záujmového územia tvorila administratívna hranica okresu Trnava. Okres je lokalizovaný v západnej časti Slovenska. Tvorí súčasť Trnavského kraja. Administratívne ho tvorí 45 vidieckych obcí a 1 mestské sídlo Trnava, ktoré plní zároveň aj funkciu krajského mesta. Rozlohou 741 km² patrí k stredne veľkým okresom Slovenska. V súčasnosti v okrese žije 128 171 obyvateľov.

Z hľadiska geomorfologického je územie tvorené dvomi základnými geomorfologickými celkami – Podunajskou nížinou (časť Trnavská pahorkatina a Podunajská rovina) a Malými Karpatmi. Jadro územia, t. j. centrálnu a južnú časť tvorí Podunajská nížina. Malé Karpaty vytvárajú severozápadný lem záujmového územia. Geomorfologické podmienky podmieňujú aj vlastnosti ostatných abiotických zložiek a výskyt prírodných zdrojov a potenciálov územia, ktoré podmieňujú funkčné využitie územia. Z prírodných zdrojov v území dominujú kvalitné pôdy (černozeme a čiernice na spašiach), ktoré s priaznivými klimatickými podmienkami vytvárajú vysoký potenciál pre rozvoj poľnohospodárstva. Poľnohospodárska pôda záujmového územia patrí z celoslovenského pohľadu k najkvalitnejším a najúrodnejším pôdam s vysokým produkčným potenciálom.

V severnej časti záujmového územia je vysoký lesohospodársky potenciál. Časť lesov je lesohospodársky využívaných, časť predstavujú lesy ochranné. Lesy ochranné sa na území vyskytujú v oblastiach hrebeňových častí Malých Karpát, kde zabezpečujú ochranu pôdy. Lesy osobitného určenia sa viažu na plochy chránených území a na PHO vodných zdrojov. Lesné ekosystémy záujmového územia sa vyznačujú aj vysokou genofondovou a prírodoochrannou hodnotou. Väčšina lesných celkov záujmového územia tvorí súčasť chránenej krajinej oblasti (CHKO) Malé Karpaty. V záujmovom území sa nachádzajú aj početné chránené územia v 4. a 5. stupni ochrany: tri chránené areály, 8 prírodných rezervácií, 2 národné prírodné rezervácie. Zastúpené sú aj 3 lokality kategórie prírodná pamiatka (PP) a štyri lokality sústavy *Natura 2000*.

Základ hospodárskej základne predstavuje priemysel a poľnohospodárstvo. Priemyselná výroba je ťažiskovo sústredná do mesta Trnava. V rámci priemyselnej výroby prevažuje strojársky priemysel, potravinársky a textilný. Z hľadiska celoslovenského okres je dominantný výrobou elektrickej energie. V území je lokalizovaná jadrová elektrárň Jaslovské Bohunice. Hospodárska činnosť ostatných vidieckych sídiel je reprezentovaná drobnými výrobnými, skladovacími a opravárskymi prevádzkami.

Poľnohospodárska výroba je špecializovaná jednak na rastlinnú ako i živočíšnu výrobu. V rastlinnej výrobe dominuje hospodárenie na ornej pôde.

Územie v minulosti bolo veľmi významné z hľadiska vinohradníctva. V súčasnom období pestovanie viniča výrazne ustupuje, čo je celoslovenský trend. Čiastočne je zastúpené tiež ovocinárstvo a záhradkárstvo. Menší podiel pripadá v území na trvalé trávne porasty. Živočíšna výroba sa špecializuje najmä na chov ošípaných a chov hovädzieho dobytku, najmä na mäso a mlieko.

Z hľadiska environmentálneho záujmové územie predstavuje priemyselno-poľnohospodársky intenzívne využívanú krajinu so špecifickými environmentálnymi problémami vyplývajúcimi z rozvoja priemyslu a poľnohospodárstva (silný stupeň kontaminácie jednotlivých zložiek životného prostredia, degradačné procesy PPF v dôsledku nesprávneho obhospodarovania pozemkov, nevhodnej štruktúry plodín a pod.). Ide o krajinu silne antropizovanú s veľmi nízkym stupňom ekologickej stability.

Výsledky

Prírodný potenciál pre rozvoj turistiky v území predstavuje horský ekosystém Malé Karpaty, ktorý je vhodný najmä na rozvoj letnej turistiky, ako i na rozvoj zimných športov – sánkovanie, lyžovanie, bežkovanie a pod. Malé Karpaty sú zároveň CHKO, čo podmieňuje aj rozvoj poznávacieho turizmu. Poznávací turizmus umocňuje tiež prítomnosť viacerých maloplošne chránených území. Atraktivitou Malých Karpát je tiež jaskyňa Driny, prípadne archeologická lokalita Molpír.

Stredná a južná časť regiónu, ktoré sú výrazne odlesnené a prevažuje tu poľnohospodárska výroba, sú vhodné najmä na rozvoj agroturistiky a vidieckeho turizmu. Rozvoju tejto formy cestovného ruchu môže pomôcť aj poloha územia na trase Malokarpatskej vínnej cesty ako i bohatá vinohradnícka tradícia. Treba však podotknúť, že tento potenciál je v regióne využívaný nedostatočne a formy agroturizmu sú rozvinuté veľmi slabo. V poslednom období sa rozvíja chalupárenie. V minulosti veľmi obľúbené rekreačné záhradkárenie v súčasnosti postupne upadá. Významnejšie záhradkárske a chatové osady sú v Trnave - Kamenom Mlyne, Suchej nad Parnou, Bolerázi. Pomerne slabo je rozvinutá aj cykloturistika.

V lete sú intenzívne využívané vodné plochy a nádrže, najmä na kúpanie a realizáciu vodných športov. Z tohto aspektu sú najvýznamnejšie vodné nádrže Kamenný Mlyn, Buková, Boleráz, Suchá nad Parnou a Horné Orešany. Rozvinutý je tu aj športový rybolov a poľovníctvo.

Región vyniká množstvom kultúrno-historických pamiatok, čo podmieňuje aj rozvoj poznávacieho a náučného turizmu. Poznávací a kongresový turizmus umocňuje tiež prítomnosť viacerých vedeckých, výchovno-vzdelávacích a umeleckých ustanovizní v regióne. Známa je kongresová turistika v obci Smolenice, kde sa nachádza Kongresové centrum SAV. V poslednom období ožíva aj náučno-poznávací turizmus v Dome umelcov v Dolnej Krupej.

Najvýznamnejším kultúrnym centrom okresu je mesto Trnava, kde sa nachádzajú: Divadlo J. Palárika, Dom kultúry Trnavia, Západoslovenské

múzeum, Dom hudby, Galéria Jána Koniarka, Krajská štátna knižnica J. Fándlyho, Prírodný amfiteáter, Synagóga – centrum súčasného umenia, Oláhov seminár, Trnavské osvetové stredisko a Spolok svätého Vojtecha.

V meste sa každoročne organizuje viacero kultúrno-spoločenských a športových podujatí – Trnavská hudobná jar M. Schneidera-Trnavského, Grand Prix Trnavia, Lumen, Dobrofest, Trnavská hudobná jeseň, Trnava Cup a pod. Dlhodobú tradíciu má i tradičný Trnavský jarmok.

Trnava je sídlom rímsko-katolíckeho arcibiskupského úradu a arcibiskupa, s čím sa spája bohatosť cirkevných podujatí. Každoročne sa tu organizuje Novéna ku cti Trnavskej Panny Márie. Významným objektom návštevnosti sú aj sakrálne objekty, mnohé z nich patria medzi významné kultúrno-historické pamiatky. V meste Trnava je lokalizovaných 10 kostolov rímsko-katolíckej cirkvi, 1 kostol evanjelickej cirkvi, a. v., 1 kostol adventistov 7. dňa. Známe sú aj púte a pobožnosti v Trstíne, v Dobrej Vode a pod.

Rozvoj cestovného ruchu je vo veľkej miere závislý od socioekonomických podmienok, najmä od úrovne služieb, a to predovšetkým ubytovacích a stravovacích zariadení. Z tohto aspektu región nemožno hodnotiť pozitívne. Sieť ubytovacích a stravovacích zariadení je rozvinutá nedostatočne, problémom mnohých týchto zariadení je aj kvalita poskytovaných služieb.

Sieť ubytovacích a stravovacích zariadení je tvorená 12 hotelmi s kapacitou 660 lôžok, 12 penzióňmi s kapacitou 167 lôžok a 5 turistickými ubytovňami (178 lôžok). Ich rozmiestnenie je veľmi nerovnomerné, sú koncentrované do mesta Trnava. 1 hotel sa nachádza v Horných Orešanoch a 1 v Jaslovských Bohuniciach. Vo vidieckych sídlach sú skôr zastúpené penzióny a turistické ubytovne, avšak ich kapacita je veľmi nízka: 2 penzióny sú v Suchej nad Parnou, po jednom v Ružindole, Voderadoch a Zavari, 2 turistické ubytovne sú v Cíferi a v Lošonci a 1 v Špačinciach.

Okrem uvedeného sú v okrese lokalizované dve chatové osady, a to v Smoleniciach a Dobrej Vode, ktoré bývajú často využívané aj na realizáciu škôl v prírode. K dispozícii sú tiež dva kempingy, ale len o minimálnej kapacite, a to v Bukovej, pri vodnej nádrži s kapacitou 10 lôžok a v Suchej nad Parnou s kapacitou 4 lôžok.

Podporujúcim faktorom rozvoja rekreačných aktivít regiónu je aj vhodná dopravná poloha. Územie leží v blízkosti hlavného mesta SR, od ktorého je vzdialené 50 km. Prechádzajú ním významné dopravné koridory: diaľnica Bratislava-Trnava-Považie a medzinárodná železničná trať Bratislava-Žilina-Košice-Ukrajina.

Zhrnutím možno stanoviť silné a slabé stránky, ako i príležitosti a ohrozenia pre rozvoj cestovného ruchu, ktoré sú uvedené tabuľke č.1.

Súčasný stav využitia rekreačného potenciálu v území

V roku 2006 počet návštevníkov dosiahol hodnotu 17 783, z toho domácich bolo 11 940 (67,14%) a zahraničných 5 843 (32,86%). Počet

prenocovaní za toto obdobie dosiahol hodnotu 47 438 prenocovaní, z čoho u domácich návštevníkov to bolo 31 638 (66,7%) prenocovaní a u zahraničných 15 800 (33,3%). V štruktúre zahraničných návštevníkov prevažujú návštevníci z Českej republiky, Nemecka a Francúzska. Návštevnosť z Českej republiky vyplýva predovšetkým z historického aspektu – spoločného vývoja oboch republík. Zvýšená návštevnosť z Nemecka je vo veľkej miere podmienená faktom, že počas bývalého režimu veľa slovenských emigrantov sa usadilo práve v Nemecku a práve táto skupina sem priťahuje väčší počet návštevníkov. Zvýšená návštevnosť z Francúzska je podmienená predovšetkým lokalizáciou závodu PSA Peugeot Citroën v meste Trnava (PETROVIČ, 2008). Z ekonomického hľadiska väčším prínosom sú zahraniční návštevníci, ktorí uprednostňujú vyšší štandard, a zároveň aj faktom postavenia koruny voči zahraničným menám.

Z hľadiska návštevnosti prevažuje nárazová návštevnosť, ktorá je viazaná na organizáciu rôznorodých podujatí, predovšetkým sú to rôzne festivaly, hudobné a športové podujatia. Výrazná návštevnosť je zaznamenaná aj počas týždennej pobožnosti k úcte trnavskej Panne Márie. To sa však centrálnie viaže na mesto Trnavu. Výraznejšia návštevnosť je zaznamenaná aj v obci Smolenice, kde sa organizujú rôznorodé vedecké a odborné podujatia.

V rámci Malých Karpát sa realizuje individuálna turistika formou vychádzok, zberu lesných plodín a poznávacieho turizmu. Organizovaná turistika nie je tu dostatočne rozvinutá, nakoľko v území nie sú dostatočne vybudované služby pre rozvoj cestovného ruchu.

Tab. 1. SWOT analýza

Silné stránky	Slabé stránky
- priaznivý prírodný potenciál v severovýchodnej časti regiónu – CHKO Malé Karpaty	- slabá sieť oblužných zariadení – nedostatok ubytovacích a stravovacích zariadení
- prítomnosť viacerých prírodoochranských cenných lokalít – maloplošné chránené územia	- nízka kvalita poskytovaných služieb – nízko kvalifikovaný personál, nízky štandard ubytovacích zariadení, nízka úroveň orientácie na zákazníka
- lokalizácia vodných nádrží	- slabo rozvinutý marketing a manažment cestovného ruchu
- bohatosť kultúrno-historických zdrojov	- obmedzenia vyplývajúce z ochrany prírody
- zachovávanie ľudových tradícií vo viacerých sídlach	- disproporcie medzi jednotlivými sídlami
- bohatosť sakrálnych stavieb	- nedostatočná starostlivosť o kultúrno-historické pamiatky
- náboženská atraktivita regiónu	- nedostatok služieb pre realizáciu voľno-časových aktivít

Silné stránky	Slabé stránky
- poloha na Malokarpatskej vínnej ceste	- nedostatočná dopravná dostupnosť rekreačných horských stredísk
- pretrvávajúce tradičných poľovačiek	- jazyková bariéra
- vysoký potenciál pre rozvoj agroturizmu	- nízke ohodnotenie pracovnej sily

Príležitosti	Ohrozenia
Otvorenie sa trhu cestovného ruchu v európskom priestore	Pretrvávajúce pasivity v oblasti rozvoja cestovného ruchu
Skvalitnenie marketingu a manažmentu cestovného ruchu, zameranie na propagáciu cestovného ruchu	Nízka kúpna sila obyvateľov
Zefektívnenie využívania potenciálu pre cestovný ruch	Prienik negatívnych javov – krádeže, ohrozenie bezpečnosti a pod.
Podpora rozvoja cestovného ruchu z fondov Európskej únie	Nízka hygiena a estetika vidieckeho prostredia

Záver

Najvýznamnejším zdrojom pre rozvoj rekreácie a cestovného ruchu v okrese Trnava je oblasť Malých Karpát. Avšak rekreačný potenciál Malých Karpát v súčasnosti nie je dostatočne využívaný a tiež to možno konštatovať o návštevnosti jaskyne Driny, ktorá zaznamenáva klesajúcu tendenciu návštevnosti.

Taktiež v území nie je dostatočne rozvinutá agroturistika hoci región má na to značne predpoklady – značne rozvinutá poľnohospodárska výroba, bohatá tradícia vinohradníctva a ovocinárstva, vyšľachtenie suchovskej žltej husi, tradičné kulinárstvo a pod. Aj tu za hlavnú bariéru možno považovať nedostatočne rozvinuté služby.

Dobre je využívaný športovo-rekreačný potenciál na vodných nádržiach, najmä športový rybolov, kde sa okrem individuálneho rybolovu organizujú pravidelné rybárske preteky. V území sú obľúbené aj sezónne poľovačky, avšak v poslednom období ich význam upadá, čo je podmienené predovšetkým ubúdajúcimi stavmi zveri. Skôr sa aktivity jednotlivých poľovníckych združení orientujú na starostlivosť o zver ako i na starostlivosť o životné prostredie.

Jedným zo strategických cieľov rozvoja regiónu je na báze prírodných a kultúrno-historických daností regiónu vytvoriť konkurencieschopný trvalo udržateľný cestovný ruch. Orientovať by sa mal predovšetkým na poznávací, kongresový turizmus, agroturizmus s využitím polohy na Malokarpatskej vínnej ceste.

Pod'akovanie

Príspevok je výstupom za grantový projekt VEGA 2/0017/09 Krajinnoeologický potenciál pre rozvoj vidieka na Slovensku so zameraním na cestovný ruch.

Literatúra

- DRDOŠ, J., 1992: Prírodné prostredie: zdroje – potenciály – únosnosť – hazardy – riziká. Geografický časopis, 44,1, s. 30-39.
- HAASE, 1978: Zur Ableitung und Kennzeichnung von Naturpotentialen. Petermanns Geographische Mitteilungen, 122, s. 113-125.
- HRNČIAROVÁ, T., ĎURAJKOVÁ, N., TREMBOŠ, P., MOYZEOVÁ, M., 1992: Tvorba krajinnoeologických limitov pre rozvoj činností v krajine. Zborník referátov z 10. zjazdu SGS pri SAV, s. 69-81.
- HUBA, M., 1982: Štrnásť krokov na ceste za krajinným plánom. Geografický časopis 34, s. 145-157.
- IZAKOVIČOVÁ, Z., 2004: Príklad hodnotenia potenciálu na regionálnej úrovni. In BALÁŽ, I (ed.) Teória a prax krajinnoeologického plánovania, Zborník príspevkov z vedeckého seminára organizovaného pri príležitosti životného jubilea Prof. RNDr. Milana Ružičku, DrSc. Nitra: FPV UKF Nitra, s. 74-80.
- IZAKOVIČOVÁ, Z. A KOL. 2006: Integrovaný manažment krajiny II. ÚKE SAV Bratislava, Ševt Bratislava. 127 s.
- IZAKOVIČOVÁ, Z., MIKLÓS, L., DRDOŠ, J., 1997: Krajinnoeologické podmienky trvalo udržateľného rozvoja. VEDA Bratislava, 183 s.
- KRNÁCOVÁ, Z., A KOL., 2005: Integrovaný rozvoj turizmu v mikroregióne Svätý Jur. ÚKE SAV Bratislava 174 s.
- LEHOTSKÝ, M., 1991: Funkčné štruktúry krajiny (Štiavnické vrchy), VEDA Bratislava. 68 s.
- MANNFELD, K., 1983: Die Beurteilung von Naturraumpotentialen als Aufgabe der geographischen Landschaftsforschung. Pottermans Geographische Mitteilungen, 123, s. 2-6.
- MARIOT, P., 1983: Geografia cestovného ruchu. Veda Bratislava, 126 s.
- MAZÚR, E., DRDOŠ, J., URBÁNEK, J. 1983: Krajinné syntézy – ich východiská a smerovanie. Geografický časopis, 35, s. 3-19.
- MIKLÓS, L., IZAKOVIČOVÁ, Z., 1997: Krajina ako geosystém. Veda Bratislava, 152 s.
- NEEF, E. 1996: Zur Frage des gebietswirtschaftlichen Potentials. Forschungen und Fortschritte, 40, s. 65-96.
- OTRUBOVÁ, E., 2003: Humánna geografia, geografia zahraničného obchodu, geografia cestovného ruchu. UPJŠ Košice, 106 s.
- PETROVIČ, F. 2008: Hodnotenie vývoja krajinej štruktúry mesta Trnava, In. Izakovičová, Z. (ed.): Smolenická výzva IV. Kultúrna krajina ako objekt výskumu v oblasti trvalo udržateľného rozvoja : zborník príspevkov z konferencie, Smolenice 9.-10. október 2008. Bratislava, SAV, s. 24-35.